

«Αθηνά»
Ελληνικό Κέντρο Ελέγχου Όπλων
www.armscontrol.info

<http://www.armscontrol.info>, Τηλ: 2105226884, 6944165341, FAX: 2105226884, 2310904794

Τα συμφέροντα του Ιράν στο Ιράκ

Μανώλης Αστροειδίης
Διεθνολόγος Ερευνητής του Ε.Κ.Ε.Ο. «Αθηνά»

Τετάρτη, 3 Οκτωβρίου 2007

Οι επαναστατικές συγκρούσεις είναι προφανώς στο κέντρο του σημερινού σκηνικού της διεθνούς ασφάλειας. Μετά από δεκαετίες αδιαφορίας, ο στρατός των ΗΠΑ έχει περάσει τα τελευταία χρόνια προσπαθώντας ένθερμα να ξαναμάθει κάποια από τα μαθήματα του παρελθόντος σε επιχειρήσεις καταστολής επαναστάσεων. Σαφώς το πλέον πολυσυζητημένο μάθημα αφορά το ύψιστο «έπαθλο» στις επαναστατικές συγκρούσεις –το πώς να κερδίζουν τις ψυχές αλλά και τη σκέψη του αυτόχθονα πληθυσμού. Στο Ιράκ, το αυξανόμενο ενδιαφέρον έχει εστιασθεί στο πώς θα βελτιωθούν οι στρατιωτικο-πολιτικές τακτικές σε μια προσπάθεια να αποκτηθεί η υποστήριξη εκ μέρους των Ιρακινών. Ωστόσο, το Ιράκ επίσης μας θυμίζει ένα άλλο σημαντικό μάθημα-εμπειρία του παρελθόντος –τον ρόλο και την επίδραση που μπορούν να έχουν οι εξωτερικοί υποστηρικτές έναντι των επιτυχημένων επαναστάσεων.

Για παράδειγμα, στον πόλεμο του Βιετνάμ, το Β. Βιετνάμ υπήρξε από τους πιο σκληρούς και ικανούς αντιπάλους που αντιμετώπισε ποτέ ο αμερικανικός στρατός, ωστόσο δύσκολα θα είχε επιβιώσει χωρίς εξοπλισμό εάν δεν είχε την ογκώδη υποστήριξη σοβιετική και κινεζική αρωγή. Για την ακρίβεια, το Β. Βιετνάμ καθώς και η πολιτική και στρατιωτική μηχανή των κομμουνιστών στον πόλεμο της Ινδοκίνας δεν διέθετε οπλοστάσιο ούτε και πολεμική βιομηχανία. Έπρεπε να εισάγει ακόμα και μικρά όπλα καθώς και πολεμοφόδια για αυτά από τη Σοβ. Ένωση, την Κίνα και από άλλες χώρες του Κομμουνιστικού μπλοκ. Εάν οι κομμουνιστές του Βιετνάμ είχαν απομονωθεί από εξωτερική βοήθεια, όπως οι κομμουνιστές επαναστάτες στη Μαλαισία και τις Φιλιππίνες

στα τέλη της δεκαετίας του '40 και στις αρχές της επόμενης δεκαετίας θα είχαν μάλλον την ίδια τύχη : την ήττα.¹ Ενώ οι επαναστάσεις κερδίζονται ή χάνονται εντός του εγχώριου πολιτικού στίβου, οι αποτελεσματικές επιχειρήσεις εξαρτώνται σε κάποιο βαθμό από την εξωτερική βοήθεια. Η ύπαρξη και μόνον μιας τέτοιας υποστήριξης δεν εγγυάται μια νίκη στην επανάσταση αλλά μπορεί συχνά να παράσχει την αρωγή που χρειάζεται η επανάσταση προκειμένου να υποστηρίξει τρέχουσες επιχειρήσεις. Δεδομένης της επίδρασης που είχε αυτή η μεταβλητή στην έκβαση πολυάριθμων αξιοσημείωτων επαναστάσεων στο παρελθόν, όπως η περίπτωση του Βιετνάμ, πρέπει να θυμόμαστε με ποιόν τρόπο η εξωτερική βοήθεια επηρεάζει τις επαναστάσεις αλλά κυρίως το κίνητρο που ωθεί τους εξωτερικούς υποστηρικτές στη παροχή μιας τέτοιας βοήθειας. Κατανοώντας τα κίνητρα του εξωτερικού υποστηρικτή, ο στρατός που επιχειρεί την καταστολή μιας συγκεκριμένης επανάστασης μπορεί να εργαστεί αποτελεσματικά ώστε να αντισταθμίσει μια τέτοια υποστήριξη ώστε να ενισχύσει τις πιθανότητες του να καλλιεργήσει μια αποδεκτή έκβαση. Κάπως έτσι, οι ΗΠΑ οφείλουν να επανεκτιμήσουν τις επιχειρησιακές υποθέσεις που αφορούν στην ιρανική στήριξη της ιρακινής επανάστασης προκειμένου να βελτιώσουν τις προοπτικές τους για την μακροπρόθεσμη σταθεροποίηση του Ιράκ και της περιοχής.

1. Ο ρόλος και η επίδραση του εξωτερικού υποστηρικτή

Η εξωτερική υποστήριξη μπορεί να παρασχεθεί με τη μορφή ηθικής, πολιτικής ή υλικής βοήθειας, εκ μέρους κρατών, ομογενειακών ενώσεων, μεταναστών, και μη κρατικών φορέων όπως μη κυβερνητικές οργανώσεις. Από την Ομογένεια των Ταμίλ μέχρι την Αλ-Καΐντα, όλες οι μορφές εξωτερικής υποστήριξης έχουν επιδράσει σε μεγάλο αριθμό επαναστατικών συγκρούσεων. Παρά την αυξανόμενη επιρροή που αυτές οι ομάδες μπορούν να ασκούν, ειδικά σε ένα μετα-κομμουνιστικό περιβάλλον, είναι γεγονός ότι η υλική υποστήριξη που παρέχεται από ξένα κράτη είναι ο πιο σημαντικός τύπος εξωτερικής υποστήριξης που μια επανάσταση μπορεί να δεχτεί. Ο ρόλος και η επίδραση που είχαν κατά καιρούς τα ξένα κράτη στις επαναστάσεις όπως η Αμερικανική Επανάσταση, ο πόλεμος του Βιετνάμ καθώς και η επέμβαση της Σ. Ένωσης στο Αφγανιστάν μιλούν από μόνα τους. Ο συνδυασμός είναι σημαντικός για δύο λόγους: πρώτον τα ξένα κράτη βρίσκονται τυπικά στην καλύτερη θέση να παράσχουν το υψηλότερο επίπεδο υλικής υποστήριξης που απαιτεί μια επανάσταση, υπό τη μορφή χρηματοδότησης, εφοδιασμού και εξοπλισμών. Κατά την Αμερικανική Επανάσταση μόνο η Γαλλία θα μπορούσε να υποστηρίξει με συνέπεια τον στρατό του Ουάσιγκτον με το σύνολο του χρυσού, ένδυσης και κανονιών που αυτός απαιτούσε ώστε να συμπλακεί με τον βρετανικό στρατό.² Δεύτερον, δεδομένων των σχετικών δυνατοτήτων των κρατών, οι υποστηρικτές του ξένου κράτους είναι κατά μοναδικό τρόπο ικανοί να συντονίζουν και να παρέχουν τους εξελιγμένους τύπους υλικής υποστήριξης που οι επαναστάτες δεν είναι σε θέση να έχουν από πουθενά αλλού, συμπεριλαμβανομένης της κατασκοπείας, της εκπαίδευσης, και της ανάλογης τεχνολογίας. Η de facto νίκη της Χεζμπολά επί του Ισραήλ το καλοκαίρι του 2006 εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό στην υποστήριξη του Ιράν με

¹ War College Quarterly, Autumn 2006, σ.36-37

² Anthony James Joes, *America and Guerilla Warfare* (Lexington: University of Kentucky, 2000),47, op.cit. 39

τη μορφή προηγμένης στρατιωτικής εκπαίδευσης, εξοπλισμού αντι-τάνκ και των πυραύλων Katyusha.

Η κυβέρνηση Μπους από καιρό ανησυχεί για την υποστήριξη του Ιράν προς τους επαναστάτες του Ιράκ. Λέγεται ότι το Ιράν παρέχει στρατιωτική, οικονομική και επιχειρησιακή υποστήριξη προς την επανάσταση του Ιράκ. Ωστόσο η εμπιστοσύνη και εξάρτηση μιας επανάστασης από ξένη βοήθεια δεν συντελείται χωρίς κίνδυνο. Τα κίνητρα ενός ξένου κράτους είναι πολύ λιγότερο στερεά και αυστηρά και γι αυτό υπόκεινται σε μεταβολές που εξαρτώνται από τη φύση των γεωπολιτικών θεωρήσεων εκείνης της συγκεκριμένης στιγμής. Ενώ οι επαναστάτες το γνωρίζουν πολύ καλά, δεδομένου ότι η σχέση μεταξύ δωρητή-πελάτη βασίζεται αποκλειστικά στα συμφέροντα του ξένου κράτους, οι ΗΠΑ φαίνονται να αγνοούν αυτή την πραγματικότητα.

2. Τά Γεωπολιτικά σχέδια πίσω από την Ιρανική υποστήριξη προς το Ιράκ

Όλο και περισσότερο, οι Αμερικανοί συνεχίζουν να αναρωτιούνται γιατί το Ιράν υποστηρίζει την ιρακινή επανάσταση. Για όσους μάχονται την επανάσταση, η κατανόηση της σχέσης μεταξύ υποστηρικτών ξένου κράτους και των επαναστατών είναι εξαιρετικά σημαντική. Η μη κατανόηση οδηγεί τον αντεπαναστάτη σε μια επικίνδυνη θέση - προδιατεθειμένο για μια εξάπλωση της σύγκρουσης- δεδομένης της έλλειψης αποτελεσματικής στρατηγικής που θα ακύρωνε ενδεχομένως αυτήν την υποστήριξη. Φαίνεται ότι τα κίνητρα υποστήριξης προς ένα επαναστατικό κίνημα μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τρεις κατηγορίες: της συμπάθειας, της επιθετικότητας και της αμυντικότητας. Η πρώτη κατηγορία βασίζεται σε μια ιδεολογική, εθνοτική ή θρησκευτική συμβατότητα προς μια επανάσταση. Η δεύτερη εστιάζει σε επιχειρήσεις ώστε να κερδηθεί η περιφερειακή επιρροή. Η κατηγορία που αξίζει μεγαλύτερη προσοχή είναι η τρίτη καθώς σ' αυτήν εξετάζονται τα κίνητρα και ο ρόλος των κρατών -χορηγών. Σε κάθε συζήτηση σχετικά με το ρόλο της υποστήριξης του Ιράν προς την ιρακινή επανάσταση, η πολιτική αλλά και η στρατιωτική ηγεσία των ΗΠΑ χαρακτηρίζει την ιρανική υποστήριξη σαν μια ενέργεια φανατισμού, συνδεδεμένη είτε με το θρησκευτικό είτε με τον επιθετικό φανατισμό. Ένας τέτοιος χαρακτηρισμός έχει προκαλέσει φόβους σχετικά με μια πιθανή αναβίωση του Σιιτισμού σε όλη την περιοχή. Οι Αμερικανοί αξιωματούχοι είχαν χαρακτηρίσει ως εξίσου φανατική ενέργεια την υποστήριξη της Κίνας προς το Β. Βιετνάμ και σ' αυτόν τον χαρακτηρισμό είχαν θεμελιώσει μια παρόμοια θεωρία βασισμένη στην κοινή ιδεολογία και την επιθετικότητα. Δυστυχώς, αυτές οι θεωρίες προεξοφλούν ότι ο ρόλος του Ιράν στο Ιράκ, όπως αυτός της Κίνας στο Β. Βιετνάμ εν πολλοίς αποδίδεται σε αμυντική στάση που προκαλεί ο ρόλο της δύναμης που επιχειρεί την καταστολή του επαναστατικού κινήματος.

3. Η επιχείρηση καταστολής της επανάστασης επιφέρει υποστήριξη προς το επαναστατικό κίνημα;

Η ορμητικότητα με την οποία διεξάγεται η πάλη ανάμεσα στην επανάσταση και τους καταστολείς της, μπορεί να ποικίλει ανάλογα με το ιδεολογικό, πολιτικό ή ηθικό πλαίσιο της κατάστασης. Όμως μόλις η σύγκρουση ξεσπάσει, ένα ξένο κράτος επικεντρώνεται αμέσως σε ένα συγκεκριμένο ερώτημα: **ποια από τις δύο πολιτικές οντότητες αποτελεί μεγαλύτερη απειλή;**

Μέσα στο πλαίσιο επανάσταση-καταστολή, θεωρείται ότι οι καταστολείς της επανάστασης τυπικά αποτελούν μεγαλύτερη απειλή στα μάτια της διεθνούς κοινότητας καθώς διαθέτουν την ικανότητα να ασκήσουν την στρατιωτική τους πίεση σε συνδυασμό με υπερβολικές προσπάθειες για την επιβεβαίωση της ισχύος τους. Στην προκειμένη περίπτωση του Ιράκ, μια περιφερειακή ή παγκόσμια δύναμη όπως οι ΗΠΑ είναι δυνατόν να εκλαμβάνεται ως πολύ απειλητική για την περιφέρεια όπου διαδραματίζεται η επανάσταση, δεδομένου ότι ήδη αυτή η δύναμη έχει επιδείξει την απαιτούμενη στρατιωτική ικανότητα μακριά από τη γειτονιά της.

Όπως στη περίπτωση του πολέμου στο Βιετνάμ όταν η Κίνα θεώρησε την επέμβαση των ΗΠΑ ως ενέργεια απειλητική προς την εθνική της ασφάλεια. Παράλληλα, οι ΗΠΑ θεώρησαν την κινεζική βοήθεια ως επιθετικής φύσης, γεγονός που τελικά οδήγησε στην κλιμάκωση της σύγκρουσης, με αποτέλεσμα να περιπλακεί και η υπόλοιπη Ν.Α. Ασία.

4. Ο ρόλος του Ιράν στο Ιράκ

Επιστρέφοντας στη σημερινή κατάσταση, ακούμε πολύ συχνά να παραλληλίζεται ο πόλεμος στο Βιετνάμ με αυτόν στο Ιράκ. Ενώ κάποιες συγκρίσεις είναι αρκετά υπερβολικές κάποιες άλλες είναι εξαιρετικά διδακτικές.³ Μια τέτοια είναι η περίπτωση του ρόλου αλλά και της σημασίας της υποστήριξης που παρέχουν τα ξένα κράτη. Όπως και στο Βιετνάμ, η εξωτερική βοήθεια προς τους ιρακινούς αντάρτες, ιδιαίτερα σε στρατηγικό επίπεδο έχει αποδειχθεί καταστρεπτική για τις αμερικανικές δυνάμεις. Υπάρχει μια διχογνωμία ως προς τον ρόλο που παίζει το Ιράν εντός του Ιράκ. Με δεδομένη την πρόφαση με την οποία η υπερδύναμη κήρυξε πόλεμο στο Ιράκ, η αξιοπιστία της κυβέρνησης Μπους υπέστη σοβαρό πλήγμα. Αρκεί να πούμε ότι ενώ ο ρόλος του Ιράν στο μετα-Σαντάμ Ιράκ δεν θα γίνει κατανοητός για αρκετό ακόμα καιρό, οι ισχυρισμοί για σταθερή και μόνιμη ανάμιξη του Ιράν παραμένουν πολύ έντονοι.

Οι ΗΠΑ ανοιχτά πλέον κατηγορούν το Ιράν ότι ενισχύει με προηγμένο τεχνολογικό εξοπλισμό (Improvised Explosive Devices) στοιχεία του ιρακινού επαναστατικού κινήματος με σκοπό τις αποτελεσματικές επιθέσεις σε βάρος των αμερικανικών δυνάμεων στο Ιράκ. Τέτοια όπλα έδωσαν την δυνατότητα στους επαναστάτες να ένα επιφέρουν καιριο πλήγμα στην αμερικανική ισχύ τον Μάιο του 2007. Αυτό ο εξοπλισμός πράγματι είναι υπεύθυνος για το 38.6% όλων των μέχρι σήμερα αμερικανικών απωλειών. Ωστόσο, αξιωματούχοι της CIA έσπευσαν να δηλώσουν ότι η παροχή προμήθειας προηγμένου εξοπλισμού –όπως οι πύραυλοι εδάφους –αέρος που είχαν χρησιμοποιηθεί από τη Χεζμπολά εναντίον του Ισραήλ-προς Σιίτες αντάρτες διεκόπη συνειδητά από το Ιράν ώστε να μη δώσει περαιτέρω δικαιολογίες και κάλυψη στην κυβέρνηση Μπους να απαντήσει με άμεσο χτύπημα.

5. Το κόστος της ανάμιξης του Ιράν

Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου οι ΗΠΑ αντιμετώπισαν μια υψίστης σπουδαιότητας ανησυχία: **πού πηγαίνουμε από δώ και πέρα;** Μόνο ο χρόνος θα δείξει αν η προσέγγιση της κυβέρνησης Μπους ήταν η ασφαλέστερη. Αυτό όμως που είναι ήδη σαφές είναι ότι οι ΗΠΑ με την επιθετική στάση προς το Ιράκ έθεσαν σε λειτουργία τον συναγερμό σε πολλά άλλα κράτη της περιοχής μεταξύ των οποίων και στο Ιράν. Μετά την

³ Stephen Biddle, “Seeing Baghdad, Thinking Saigon”. *Foreign Affairs*, τεύχος Μάρτιος/Απρίλιος 2006

επέμβαση στο Αφγανιστάν (2001) και στο Ιράκ (2003) ο αμερικανικός στρατός εδραίωσε την ισχύ του και οχυρώθηκε στα ανατολικά και δυτικά σύνορα του Ιράν. Ενώ η ένταση μεταξύ Ουάσιγκτον-Τεχεράνης παρέμενε στο ζενίθ, η ολοένα προκλητικότερη ρητορική της κυβέρνησης Μπους καλλιέργησε το έδαφος για μελλοντικές εξάρσεις. Αν συνεκτιμήσουμε την συνεχιζόμενη διένεξη της Τεχεράνης με τη Δύση σχετικά με τα πυρηνικά του Ιράν, η προοπτική μιας άμεσης επίθεσης εκ μέρους των ΗΠΑ ή κάποιου στενού συμμάχου τους στην περιοχή δεν είναι καθόλου αμελητέα. Γι αυτό, δεδομένης της θέσης αδυναμίας, ήταν έκπληξη όταν το 2003, μετά την αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ, το Ιράν επιχείρησε να έλθει σε άμεσες συνομιλίες με τις ΗΠΑ μετά από περισσότερο από 20 χρόνια.

Μέσω του πρεσβευτή της Ελβετίας Tim Guldemann στην Τεχεράνη την εποχή εκείνη, έφτασε στο αμερικανικό ΥΠ.ΕΞ ένα φαξ το οποίο περιείχε ένα ιρανικό έγγραφο χαρακτηρισμένο ως «Οδικός χάρτης» συνοδευόμενο από μια επιστολή του Ελβετού διπλωμάτη με την οποία εξέφραζε την έντονη πεποίθησή του για τη βούληση του καθεστώτος της Τεχεράνης να ξεπεράσει το πρόβλημα με τις ΗΠΑ και το οποίο καλούσε την αμερικανική πλευρά σε στενές διαβουλεύσεις για μια σειρά θεμάτων υψηλής σπουδαιότητας. Η αμερικανική πλευρά ποτέ δεν απήντησε σε εκείνο το φαξ.

Σε κάθε περίπτωση η απόπειρα του Ιράν το 2003 να ανοίξει διάλογο με τις ΗΠΑ υποδηλώνει το φόβο της Τεχεράνης ότι θα μπορούσε να αποτελεί το επόμενο θύμα ενός προληπτικού χτυπήματος της Ουάσιγκτον.

Καθώς όμως η κατάσταση που αφορούσε την ασφάλεια στο Ιράκ γρήγορα επιδεινώθηκε για την αμερικανική πλευρά, το Ιράν μεταξύ 2004-2005 άρχισε να επενδύει στρατιωτικά στην ιρακινή επανάσταση γεγονός που ανησύχνησε την Ουάσιγκτον καθώς οι ολοένα και μεγαλύτερες επιτυχίες των ιρακινών ανταρτών με τη βοήθεια του Ιράν, έχουν δώσει στο ρόλο του τελευταίου σημαντική διάσταση.

Παρόλες τις πρόσφατες ενδείξεις ότι οι ΗΠΑ είχαν σκοπό να ξεκινήσουν διάλογο με το Ιράν ως ένα επίπεδο, η συνεχιζόμενη πολιτική τους για αναμόρφωση του Ιράκ και της ευρύτερης Μ. Ανατολής έχει κάνει το Ιράν να διατηρεί τις επιφυλάξεις του για το τι σημαίνει ένα σταθερό Ιράκ για το μέλλον της Τεχεράνης.

6. Οι επιπλοκές της πολιτικής

Είναι πλέον ξεκάθαρο ότι το Ιράν δεν είναι διατεθειμένο να αντιπαρατεθεί στρατιωτικά στις ΗΠΑ. Το γεγονός ότι η Τεχεράνη δεν έχει δεσμευθεί για τη μη παροχή συγκεκριμένου τύπου βοήθειας στους ιρακινούς, αντικρούει μια τέτοια θεώρηση. Το Ιράν είναι πρόθυμο να αναλάβει κάποιο κόστος, ακόμα και την πιθανότητα μιας άμεσης αντίδρασης από την Ουάσιγκτον προκειμένου να εξισορροπήσει την αμερικανική ισχύ στην περιοχή. Παράλληλα ασχολείται κυρίως με την στήριξη Σουνιτικών και Σιιτικών ομάδων για να ενισχύσει τη δική του ασφάλεια.

Την ίδια στιγμή η Ουάσιγκτον συνεχίζει να εργάζεται προς την κατεύθυνση της δημιουργίας ενός consensus για τη συνέχιση ενός πολέμου που έχει στενά χαρακτηρίσει ως «πάλη ανάμεσα στο καλό και στο κακό». Και καθώς αυτές οι ενέργειες της κυβέρνησης Μπους αναλίσκονται στην προσπάθεια καλλιέργειας ευνοϊκού κλίματος για υποστήριξη στο εσωτερικό των ΗΠΑ, ταυτόχρονα αναζωπυρώνουν μια ψυχολογική αντίληψη για την ιρακινή επανάσταση ως ιδεολογικά, επιθετικά και ριζοσπαστικά τεκμηριωμένη. Αυτό βέβαια μπορεί να απηχεί την ψυχολογία κάποιων ιρακινών ανταρτών αλλά δεν

αναδεικνύει σίγουρα τα κίνητρα του Ιράν. Ωστόσο, συγκλόντας τις παραπάνω προθέσεις οι ΗΠΑ θεωρούν ότι η χώρα απενοχοποιείται από το ρόλο του συμπαίκτη στο παιχνίδι του τρόμου που διαδραματίζεται στη Μ. Ανατολή.

Η Ουάσιγκτον δεν θα πρέπει να στηρίζει άλλο τη πολιτική «εμείς και οι άλλοι» ενώ αρνείται να δει ποια γνώμη και εικόνα έχει σχηματιστεί διεθνώς για τις ενέργειές της μέχρι σήμερα. Η πολύ συχνά χρησιμοποιούμενη προσέγγιση του καρότου και της ράβδου είναι αναντίρρητα πολύ σημαντική ωστόσο προκειμένου να δημιουργήσει ουσιαστικά κίνητρα και προσδοκίες, η Ουάσιγκτον θα πρέπει να καλέσει το Ιράν σε ανοικτό και έντιμο διάλογο. Ο διάλογος δεν αποτελεί βρώμικη λέξη .

Οπωσδήποτε οι πυρηνικές και περιφερειακές ανησυχίες συνιστούν υψίστης σημασίας θέματα όμως είναι πλέον καιρός οι ΗΠΑ να διαβεβαιώσουν τον πλανήτη για την επιστροφή τους στο ρεαλισμό προτού να αντιληφθούμε ότι βρισκόμαστε στα πρόθυρα μιας ευρύτερης σύγκρουσης.